

Sygn. akt: I C 13/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2022 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia del. Dorota Scott-Sienkiel Protokolant: st. sekr. sąd. Anna Szczepanek
-----------------	--

po rozpoznaniu w dniu 12 września 2022 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa R. S. (1) i R. S. (2)

przeciwko (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W.

o ustalenie i zapłatę

I. oddala powództwo w zakresie żądania głównego: o zapłatę i ustalenie- opartych na zarzucie nieważności umowy,

II. uwzględnia żądanie ewentualne w ten sposób, że ustala bezskuteczność wobec powodów postanowień zawartych w §2 ust. 2, §4 ust. 1a, §9 ust. 2 zd. 2, 3 i 4, §9 ust. 6 zd. 2, 3 i 4, §12 ust. 2 umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...) z dnia 20 maja 2008r. zawartej pomiędzy R. S. (1) i R. S. (2) oraz (...) Bankiem S.A. z siedzibą w W. (poprzednikiem prawnym pozwanego),

III. zasądza od pozwanego (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powodów R. S. (1) i R. S. (2) kwotę 57.965,73 zł (pięćdziesiąt siedem tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt pięć 73/100) oraz kwotę 12.068,14 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 03.10.2022r. do dnia zapłaty i oddala powództwo o zapłatę w pozostałym zakresie,

IV. umarza postępowanie w pozostałym zakresie w części dotyczącej pieniężnego żądania ewentualnego,

V. nakazuje zwrócić powodom ze Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Olsztynie) kwotę 581,51 zł tytułem niewykorzystanej części zaliczki,

VI. zasądza od pozwanego (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. na rzecz powodów R. S. (1) i R. S. (2) kwotę 14.752,49 zł tytułem zwrotu kosztów procesu- z ustawowymi odsetkami za okres od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

sędzia del. Dorota Scott-Sienkiel

Sygn. akt: I C 13/21

UZASADNIENIE

Ostatecznie powodowie R. S. (1) i R. S. (2), wnieśli o:

1) ustalenie, iż umowa kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...) zawarta w dniu 20 maja 2008 r. pomiędzy R. S. (1) i R. S. (2), a (...) Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. (poprzednikiem prawnym (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.) jest nieważna (jako umowa sprzeczna z ustawą, ewentualnie sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, ewentualnie na skutek wyeliminowania z umowy klauzul indeksacyjnych zawartych w § 2 ust. 2, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 oraz § 9 ust. 6 umowy),

ewentualnie w miejsce pierwotnie sformułowanych żądań

2) ustalenie, iż postanowienia umowne zawarte w § 2 ust. 2, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 zd. 2,3 i 4, § 9 ust. 6 zd. 2, 3 i 4 oraz § 12 ust. 2 umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...) zawartej w dniu 20 maja 2008r. pomiędzy powodami R. S. (1) i R. S. (2), a (...) Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. (poprzednikiem prawnym (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W.) są bezskuteczne wobec powodów tj. nie wiążą powodów od dnia zawarcia umowy,

3) zasądzenie od pozwanego (...) Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. na rzecz powodów R. S. (1) i R. S. (2) (solidarnie ewentualnie łącznie) kwot:

a. 57.965,73 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od tej kwoty od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty – tytułem zwrotu nadpłaconych części rat kapitałowo-odsetkowych uiszczonych przez powodów w okresie od dnia 5 czerwca 2008r. do dnia 31 grudnia 2020 r. (zgodnie z opinią sądową),

b. 12.068,14 CHF wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od tej kwoty do dnia doręczenia pozwanemu pisma przygotowawczego do dnia zapłaty – tytułem zwrotu całości rat kapitałowo-odsetkowych uiszczonych przez powodów na rzecz pozwanego (w tym na rzecz poprzednika prawnego pozwanego, bezpośrednio w CHF, w okresie od dnia 5 maja 2015 r. do dnia 8 maja 2017 r.

a nadto o zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, według norm przepisanych, wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas od uprawomocnienia się orzeczenia zasądzającego koszty do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu wskazano, że zdaniem powodów zasadnym jest stwierdzenie, iż przedmiotowa umowa kredytu jest sprzeczna z art. 69 ustawy Prawo bankowe. Zdaniem strony powodowej analiza treści umowy kredytu w żadnej mierze nie pozwala uznać, iż spełnione zostały warunki określone w art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy Prawo bankowe. Nie sposób bowiem odnaleźć w umowie postanowień dotyczących szczegółowych zasad określania sposobów i terminów ustalania kursu waluty. Z treści zapisów dotyczących ustalania kursu waluty bezsprzecznie wynika, że bank może w dowolny i w zasadzie niczym nie ograniczony sposób kształtować wysokość kursu waluty indeksacji. Niezależnie od powyższego, w ocenie powodów, kwestionowana umowa narusza zasady współżycia społecznego, w szczególności zasady uczciwości, lojalności oraz równości stron. W przygotowanym przez bank wzorcu umowy, na treść którego powodowie nie mieli żadnego wpływu, uregulowane zostały wzajemne prawa i obowiązki stron w sposób niesymetryczny. Wyłącznie powodowie zostali bowiem obciążeni całym ryzykiem walutowym, a nadto bank zapewnił sobie prawo do samodzielnego ustalania wysokości zobowiązania kredytobiorców – poprzez określenie wysokości salda kredytu w CHF. Umowa, zgodnie z którą jedna ze stron (bank – kredytodawca zobowiązany do wypłaty kredytu w złotych polskich) dopiero w chwili wypłaty kredytu określa wysokość zobowiązania drugiej strony i czyni to samodzielnie (decydując dowolnie o wysokości kursu) jest w ocenie powodów sprzeczna ze wskazanymi powyżej zasadami współżycia społecznego (art. 353¹ k.c.) wobec czego – stosownie do art. 58 § 2 k.c. – jest czynnością bezwzględnie nieważną (pозew k. 4-25v, zmiana powództwa, k. 431-433)

Pozwany (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

W uzasadnieniu pozwany wskazał, że roszczenie strony powodowej jest całkowicie bezzasadne, a umowa kredytu stanowi ważne i skuteczne zobowiązanie i brak jest podstaw do stwierdzenia jej nieważności z mocy prawa. Jednocześnie powód zaprzeczył, że:

- a. powodowie zawnioskowali o kredyt w PLN i nie wyrażali woli zaciągnięcia kredytu w walucie obcej,
- b. powodom sugerowano zawarcie umowy kredytu w CHF,
- c. bank zapewniał o stabilności CHF,
- d. powodom nie przedstawiano symulacji zmian kursów waluty obcej,
- e. Bank zapewniał o bezpieczeństwie umowy kredytu,
- f. w całej procedurze ubiegania się o kredyt nie podawano powodom żadnych informacji na temat indeksacji, zasadach ustalania kursów CHF,
- g. powodom nie przedstawiono wpływu wzrostu kursu waluty obcej na wysokość zadłużenia,
- h. powodowie nie mieli wpływu na treść umowy kredytu,
- i. oświadczenie o ryzyku kursowym powodowie podpisali nieświadomie,
- j. bank nie poinformował powodów o istnieniu ryzyka związanego z zawarciem umowy kredytu indeksowanego,
- k. postanowienia umowy kredytu miały charakter niejednoznaczny,
- l. w umowie kredytu nie wskazano żadnych kryteriów kształtowania kursów,
- m. bank przyznał sobie prawo do jednostronnego regulowania zobowiązań umownych,
- n. powodowie zawierając umowę kredytu nie mogli określić potencjalnego ryzyka,
- o. bank nie ponosi żadnego ryzyka,
- p. bank narzucił treść aneksu nr (...),
- q. bank próbował przeforsować zmiany w umowie kredytu uniemożliwiające dochodzenia roszczeń z nią związanych,
- r. aneksy do umowy kredytu zawierają pojęcia niedookreślone,
- s. powodowie skutecznie uchylili się od skutków oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu,
- t. bank mógł swobodnie określić maksymalne dopuszczalne odchylenia od kursu międzybankowego,
- u. umowa kredytu zawiera klauzule niedozwolone,
- v. umowa kredytu jest nieważna.

Jednocześnie pozwany podniósł zarzut przedawnienia roszczenia powodów w zakresie obejmującym nadpłaty powstałe w okresie od dnia zawarcia umowy kredytu do dnia 3 stycznia 2021 r. z uwagi na fakt, że roszczenia te powstały na więcej niż 10 lat przed wniesieniem pozwu. Na wypadek unieważnienia umowy pozwany podniósł ewentualny zarzut potrącenia wierzytelności powoda o zapłatę dochodzonej w niniejszej sprawie kwoty z wzajemną wierzytelnością pozwanego o zwrot kwoty udzielonego kredytu, tj. kwoty 435.000 zł, a także na wypadek unieważnienia umowy kredytu oraz nieuwzględnienia przez Sąd ewentualnego zarzutu potrącenia, pozwany podniósł zarzut zatrzymania kwoty 435.000 zł stanowiącej roszczenia pozwanego w stosunku do powoda o zwrot udzielonego

powodowi kredytu oraz kwoty 154.158,15 zł stanowiącej roszczenie pozwanego o zwrot tzw. wynagrodzenia z tytułu korzystania z kapitału, łącznie kwoty 589.158,15 zł (odpowiedź na pozew k. 191-227).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Pozwany (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. jest następcą prawnym (...) Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W..

(bezsporne)

W dniu 20 maja 2008 r. powodowie zawarli jako konsumenci z (...) Bank S.A. (poprzednikiem prawnym pozwanego) umowę kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...).

Kredyt przeznaczony był na budowę domu jednorodzinnego na nieruchomości gruntowej położonej w S., obejmującej działkę gruntu nr (...) dla której Sąd Rejonowy w Olsztynie prowadzi księgę wieczystą nr (...). Bank udzielił powodom kredytu w wysokości 435.000,00 zł „denominowanego (waloryzowanego) w walucie CHF” na okres 300 miesięcy od dnia 20 maja 2008 r. do dnia 5 maja 2033 r. Kwota kredytu denominowanego (waloryzowanego w CHF) lub jego transzy miała być określona według kursu kupna dewiz dla waluty CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu. (§ 2 ust. 2 umowy).

Zgodnie z § 4 ust. 1a umowy, wykorzystanie każdej transzy kredytu następowało w złotych polskich, przy jednoczesnym przeliczeniu wysokości transzy według kursu kupna dewiz dla CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu wykorzystania danej transzy. Oprocentowanie kredytu w całym okresie kredytowania było zmienne, stanowiąc zmienną stawkę odniesienia i stałej marży Banku w wysokości 1,95 punktów procentowych. W dniu zawarcia umowy oprocentowanie wynosiło 4,76 % w stosunku rocznym, było równe stawce odniesienia LIBOR 3-miesięczny z zaokrągleniem do dwóch miejsc po przecinku, powiększonej o marżę banku (§ 8 ust. 1 i 2 umowy).

Stosownie do § 9 ust. 2 umowy kredytu kredytobiorcy zobowiązali się do spłaty kredytu w 288 ratach miesięcznych w dniu 5 każdego miesiąca, począwszy od 5 czerwca 2009r. Wysokość rat kapitałowo–odsetkowych określona była w CHF. Spłata następowała w złotych po uprzednim przeliczeniu rat kapitałowo–odsetkowych według kursu sprzedaży dewiz dla CHF zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w Banku w dniu spłaty. Wysokość rat kapitałowo–odsetkowych w złotych zależała od kursu sprzedaży dewiz dla CHF obowiązującego w Banku w dniu spłaty. Dodatkowo jak wskazano w § 9 ust. 6, wysokość należnych odsetek określana była w CHF. Spłata odsetek miała być dokonywana w złotych po uprzednim przeliczeniu należnych odsetek według kursu sprzedaży dewiz dla CHF zgodnie z Tabelą kursów obowiązującą w banku w dniu spłaty. Wysokość należnych odsetek w złotych zgodnie z umową miała być zależna od wysokości kursu sprzedaży dewiz dla CHF obowiązującego w banku dniu spłaty.

W § 11 ust. 4 i 5 powodowie oświadczyli, iż zostali poinformowani przez Bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut oraz że rozumieją wynikające z tego konsekwencje, ponadto że akceptują zasady funkcjonowania kredytu denominowanego (waloryzowanego) w walucie wymiennej, w szczególności zasady dotyczące określenia kwoty kredytu w walucie wskazane w § 2 umowy, sposobu uruchomienia i wykorzystania kredytu określone w § 4 umowy oraz warunków jego spłaty określone w § 9 umowy.

Dodatkowo w § 12 ust. 2 wskazano, że w dniu zawarcia umowy opłata za każdorazowe wysłanie upomnienia oraz wezwania do zapłaty wynosi 8,00 CHF za każde z tych pism.

W § 4 ust. 2 Ogólnych warunków kredytowania w zakresie udzielania kredytów na cele mieszkaniowe oraz kredytów i pożyczek hipotecznych (...) Banku S.A. wskazano, że oprocentowanie stanowi sumę stawki odniesienia, którą jest stawka rynku pieniężnego oraz marży Banku i będzie zmieniało się odpowiednio do zmiany stawki odniesienia lub zmiany marży banku.

(dowód: umowa kredytu na cele mieszkaniowe wraz z załącznikami – k. 31-39, Ogólne warunki kredytowania w zakresie udzielania kredytów na cele mieszkaniowe oraz kredytów i pożyczek hipotecznych (...) Banku S.A. k. 40-46, załącznik nr 1 do umowy ubezpieczenia k. 46-51)

Wypłata kredytu nastąpiła w czterech transzach:

1. w dniu 9 czerwca 2008r. w kwocie 130.000,00 zł co stanowiło równowartość 62.811,04 CHF według kursu 2,0697,
2. w dniu 19 grudnia 2008r. w wysokości 150.000,00 zł co stanowiło równowartość 57821,29 CHF według kursu 2,5942,
3. w dniu 25 marca 2009 r. w wysokości 90.000,00 zł co stanowiło równowartość 31.111,73 CHF według kursu 2,8928,
4. w dniu 18 września 2009r. w wysokości 65.000,00 zł co stanowiło równowartość 24.654,83 CHF według kursu 2,6364.

(dowód: zaświadczenie k. 61-64)

W dniu 14 sierpnia 2009 r. został zawarty aneks nr (...), na mocy którego doszło do zmiany brzmienia § 2 ust. 1 w którym wskazano, że na wniosek z dnia 28 grudnia 2007r. oraz z dnia 23 lipca 2009 Bank udziela kredytobiorcy kredytu w kwocie 435.000,00 zł (...), a nadto zmiany brzmienia § 3 ust. 4, w którym wskazano nowy planowany okres realizacji inwestycji. Nowe brzmienie otrzymał także § 9 ust. 2 i 4)

(dowód: aneks nr (...) k. 68-69)

Następnie w dniu 2 kwietnia 2015 r. powodowie podpisali z pozwanym aneks nr (...), na podstawie którego umożliwiono powodom spłatę rat kapitałowo-odsetkowych w CHF. Dodatkowo nowe brzmienie otrzymał § 8 ust. 6 umowy i § 9 ust. 2, zmianie uległ także § 9 ust. 7 umowy. Do umowy dodano także § 9a, a do § 12 dodano ust. 7.

W dniu 7 kwietnia 2015 r. powodowie złożyli kredytodawcy pismo wskazując, że chcą odstąpić od aneksu nr (...).

W odpowiedzi na powyższe bank poinformował powodów, że możliwością do powrotu do stanu sprzed zawarcia aneksu nr (...) jest zawarcie nowego aneksu.

W odpowiedzi na powyższe pismem z dnia 15 maja 2017 r. powodowie złożyli wobec banku oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu złożonego w dniu 2 kwietnia 2015 r.

Po otrzymaniu powyższego oświadczenia bank pismem z dnia 13 czerwca 2017r. poinformował powodów, że oświadczenie to nie wywołuje skutków prawnych banku i nie wpływa na treść stosunku prawnego wynikającego z umowy kredytu.

(dowód: aneks nr (...) k. 70-71, pełnomocnictwo k. 72, pismo o odstąpieniu k. 73, pismo z dnia 7.05.2015 r. k. 74-75, oświadczenie k. 76-77, pismo z dnia 13.06.2017 r. k. 78)

Następnie pomiędzy stronami postępowania został zawarty aneks nr (...) z dnia 27 lipca 2015r. Na mocy powyższego aneksu strony ustaliły zawieszenie spłaty kapitału kredytu na okres 5 miesięcy. Spłata odsetek oraz składek z tytułu ubezpieczenia kredytu występującego przy kredycie, w tym okresie będzie następowała miesięcznie w dniu płatności raty kredytu (dodany § 2a do umowy). Nowe brzmienie otrzymał także § 9 ust. 2 umowy.

(dowód: aneks nr (...) k.79-80)

Powodowie otrzymali od strony pozwanej drogą e-mail aneks nr (...). Po przedstawieniu projektu aneksu powodowie mieli zastrzeżenia co do znajdujących się tam zapisów w tym do nowego brzmienia § 12 ust. 7. Wobec powyższego złożyli reklamację. Następnie pomiędzy pozwanymi a bankiem doszło do wymiany szeregu pism reklamacyjnych.

W konsekwencji pismami z dnia 25 lipca 2016 r. i 6 września 2016 r. powodowie zostali ostatecznie wezwani do uregulowania całego zadłużenia przeterminowanego. Umowa zawarta pomiędzy stronami została także przez pozwanego zakwalifikowana do wypowiedzenia.

Ostatecznie w dniu 3 lutego 2017 r. doszło do zawarcia pomiędzy stronami postępowania aneksu nr (...), zgodnie z którym nowe brzmienie otrzymał § 2a i § 8 ust. 6 umowy.

(dowód: projekt aneksu nr (...) k. 81-82, email k. 83, pismo z dnia 20.06.2016 r. k. 84-85, pismo z dnia 21.07.2016 r., k. 86-87, wezwanie z dnia 25.07.2016 r. k.88-89, odpowiedź email na wezwanie k. 90, pismo Centrum Restrukturyzacji Kredytów Detalicznych k. 91-92, wiadomość e-mail z dnia 17.08.2016 r. k. 93, , pismo Centrum Restrukturyzacji Kredytów Detalicznych k. 91-92 z dnia 25.08.2016 r. k. 94-95, wiadomość e-mail z dnia 05.09.2016 r. k. 96, pismo z dnia 5.09.2016 r. k. 97, ostateczne wezwanie do zapłaty k. 98-99, Reklamacja z dnia 14.09.2016 r. k. 100-101, wiadomość e-mail z dnia 14.09.2016 r., wiadomość e-mail z dnia 06.10.2016 r. k. 103, pismo z dnia 20.09.2016 r. k. 104, wiadomość e-mail z dnia 09.10.2016 r. k. 105-107, pismo z dnia 18.10.2016 r. k. 108, pismo z dnia 20.10.2016 r. k. 109, informacja o zakwalifikowaniu do wypowiedzenia k. 110, reklamacja z dnia 22.11.2016 r. k. 111, wiadomość e-mail z dnia 22.11.2016 r. k. 112, reklamacja z dnia 04.12.2016 r. wraz z wiadomością e-mail k. 113-114 i k. 115 reklamacja z dnia 26.01.2017 r. k. 116-117, wiadomość e-mail z dnia 30.01.2017 r. k. 118-119, reklamacja z dnia 4.01.2018 r. k. 120-121, odpowiedź na reklamację k. 122-123, Aneks nr (...) k. 124-125)

Pismem z dnia 16 maja 2017r. powodowie złożyli reklamację w związku z umieszczeniem przez Bank w umowie kredytu klauzul denominacyjnych/waloryzacyjnych i zwrócili się z wnioskiem o ponowne określenie salda kredytu. Powyższa reklamacja została uzupełniona o argumenty wskazane w piśmie z dnia 21 maja 2017 r.

W odpowiedzi na powyższą reklamację pozwany bank wskazał, że nie znajduje podstaw do zaprzestania wykonywania umowy kredytu ani do zwrotu wzajemnych świadczeń.

Z powyższym nie zgodzili się powodowie i w odpowiedzi skierowali do pozwanego banku dwie reklamacje każda datowana na dzień 28.12.2017 r. w których m.in. wskazywali na skuteczne odwołanie oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu i podstępny i ograniczenie przez Bank możliwości skonsultowania treści podpisywanych przez powodów aneksów z prawnikiem, a nadto wnosili o udostępnienie nagrań z monitoringu.

W odpowiedzi na otrzymane reklamacje pozwany bank wskazał, że stanowisko co do złożonego oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli zostało już przedstawione w piśmie banku z dnia 13 czerwca 2017 r., a nadto bank odmówił udostępnienia nagrań z monitoringu.

Następnie w piśmie z dnia 24 stycznia 2018 r. powodowie złożyli pozwanemu oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu w dniu 20 maja 2008 r.

(dowód: reklamacja z dnia 16.05.2017 r. k. 126, reklamacja z dnia 21.05.2017 r. wraz z wiadomością e-mail k. 127-136, pismo z dnia 13.06.2017 r. k. 137 i k. 138-142, reklamacja z dnia 28.12.2017 r. k. 149, k. 147 i k. 144-145, potwierdzenie przyjęcia reklamacji k. 146 i k. 148, odpowiedź na reklamację dot. oświadczenia woli z dnia 24.01.2018 r. k. 149, odpowiedź na reklamację z dnia 24.01.2018 r. k. 150, oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu z dnia 24.01.2018 r. k. 151-152, potwierdzenie przyjęcia reklamacji z dnia 24.01.2018 r. k. 153)

Pismem z dnia 14 lipca 2017 r. powodowie złożyli do Rzecznika Finansowego wnioski o przeprowadzenie pozasądowego postępowania w sprawie rozwiązania sporu z podmiotem rynku finansowego – Bankiem (...) (następcą prawnym (...) Banku).

W odpowiedzi na przesłaną przez Rzecznika Finansowego propozycję rozwiązania sporu, bank pismem z dnia 5 kwietnia 2019 r. poinformował pozwanych o braku możliwości polubownego zakończenia sporu w obszarze wskazanym przez rzecznika i zaproponował przewalutowanie kredytu na PLN na preferencyjnych warunkach.

W odpowiedzi na powyższe w piśmie z dnia 27 października 2019 r. powodowie zwrócili się za pośrednictwem Rzecznika Finansowego o polubowne wyeliminowanie z umowy kredytu abuzywnych klauzul przeliczeniowych i dalsze jej wykonywanie z pominięciem tych klauzul.

W odpowiedzi na powyższe Bank podtrzymał swoje dotychczasowe stanowisko.

Ostatecznie między stronami nie zostało osiągnięte porozumienie i Rzecznik Finansowy przedstawił stronom protokół z pozasądowego postępowania. W protokole tym Rzecznik Finansowy ocenił, że dalsze podejmowanie działań między stronami nie doprowadzi do polubownego rozwiązania sporu.

(dowód: wniosek do Rzecznika Finansowego k. 154 – 159, wezwanie do uiszczenia opłaty k. 160, odpowiedź banku na propozycję Rzecznika Finansowego k. 161, pismo z dnia 27.10.2019 r. k. 162-163, pismo z dnia 21.11.2019 r. k. 164, protokół z pozasądowego postępowania k. 165-178)

Powodowie zawarli umowę kredytową w celu sfinansowania budowy domu. Wybrali kredyt indeksowany do CHF z uwagi na prezentowaną niższą miesięczną ratę. Powodowie w toku postępowania kredytowego byli informowani, że wahania kursów CHF mogą być jedynie niewielkie, nie były im przedstawione historyczne wartości CHF, a nadto nie informowano ich o sposobie konstruowania tabeli kursów, sposobie ustalania kursów walut.

Powodowie zostali pouczeni o potencjalnych skutkach braku postanowień stosowanych jako niedozwolone. W odpowiedzi na powyższe powodowie oświadczyli, że nie akceptują niedozwolonych postanowień umowy, świadomi potencjalnych niekorzystnych skutków.

(dowód: przesłuchanie powoda R. S. k. 308v.-309, przesłuchanie powódki R. T.-S. k. 309)

Powodowie w okresie od 5 czerwca 2008 r. do 2 grudnia 2020 r. na spłatę rat kapitałowo-odsetkowych wpłacili (tylko w walucie polskiej – bez przeliczenia wpłat CHF na PLN) w sumie 278.639,25 zł. W ww. okresie powodowie wpłacili na pokrycie rat kapitałowo-odsetkowych również 12.068,14 CHF. Wysokość rat kapitałowo-odsetkowych jakie powodowie byliby zobowiązani uiścić na rzecz pozwanego banku w okresie od 5 czerwca 2008 r. do 2 grudnia 2020 r. przy założeniach, że spłata kredytu następowałaby w walucie PLN bez indeksacji do waluty CHF – wynosi łącznie 220.673,52 zł. Różnica między kwotami uiszczonymi przez powodów na rzecz banku w okresie od 5 czerwca 2008r. do 2 grudnia 2020r., a kwotą jaką powodowie byliby zobowiązani uiścić przy założeniach, że spłata następowałaby w walucie złoty polski bez denominacji do waluty franka szwajcarskiego wyniosła 57.965,73 zł.

(dowód: opinii biegłego sądowego C. K. k. 329-390)

Sąd zważył, co następuje:

Podkreślenia we wstępie wymaga to, że nie jest sporne między stronami i nie budzi żadnych wątpliwości stron, że wbrew niefortunnemu i wewnątrznie sprzecznemu nazewnictwu, jakim posługuje się umowa, nie jest to umowa kredytu denominowanego, lecz kredytu indeksowanego do waluty obcej (CHF). W sposób charakterystyczny właśnie dla tego drugiego typu kwota kredytu została określona w złotych, a tylko przeliczenie salda zadłużenia i podstawy każdej raty następuje na CHF, zaś sama spłata następuje w złotych. Jest to typowa indeksacja (waloryzacja) świadczenia. Zobowiązanie w punkcie wyjścia i w punkcie finalnym jest złotowe. Jest to kredyt złotówkowy, a nie walutowy, ponadto pozbawiony jest cechy denominacji, która polegałaby na wyrażeniu kwoty kredytu w CHF z jej przeliczeniem na złotówki.

Sąd oparł się na wiarygodnych: dokumentach (wzajemnie niekwestionowanych przez strony), zeznaniach powodów i opinii biegłego (niekwestionowanej przez strony i niebudzącej zastrzeżeń Sądu).

Żądaniem głównym pozwu było ustalenie nieistnienia pomiędzy stronami stosunku prawnego kredytu wynikającego z umowy kredytowej (...) nr (...). Ewentualnie powodowie dochodzili ustalenia bezskuteczności postanowień umownych

wymienionych w pozwie i zapłaty tytułem bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego kwoty 57.965,73 zł w związku z pobraniem środków tytułem spłaty w zawyżonej wysokości w okresie od 5 czerwca 2008r. do 2 grudnia 2020r. oraz kwoty 12.068,14 CHF tytułem zwrotu całości rat kapitałowo- odsetkowych uiszczonych przez powodów na rzecz pozwanego w okresie od dnia 5 maja 2015 r. do dnia 8 maja 2017r.

W ocenie Sądu samo uwzględnienie powództwa o zwrot pobranych pieniędzy nie wyczerpuje interesu prawnego powodów w odniesieniu do stwierdzenia nieważności lub częściowej bezskuteczności umowy kredytowej łączącej ich z pozwanym. Interes prawny powodów w wytoczeniu takiego powództwa polega bowiem na tym, że w istocie domagają się definitywnego usunięcia niepewności prawnej co do istnienia nawiązanego na podstawie tej umowy stosunku prawnego lub jego treści w przypadku wyeliminowania niektórych jej postanowień z uwagi na ich niedozwolony charakter. Zgodnie z art. 385¹ Kodeksu cywilnego (k.c.) skutkiem eliminacji takich postanowień nie zawsze musi być upadek całej umowy, gdyż co do zasady powinna ona obowiązywać dalej w zmienionej treści. W przypadku umowy długoterminowej, jaką jest objęta pozwem umowa kredytu, żądanie zwrotu kwot wypłaconych lub wpłaconych może wynikać z różnych przyczyn (np. z tytułu zaległych rat, wskutek wypowiedzenia umowy, dokonania nadpłaty), zatem samo rozstrzygnięcie o uwzględnieniu lub oddaleniu żądania zapłaty na tle tej umowy nie zawsze wyeliminuje wątpliwości co do jej istnienia lub treści. Taką możliwość daje natomiast rozstrzygnięcie o żądaniu ustalenia nieważności lub nieistnienia stosunku prawnego, jakim jest umowa kredytu, wskutek jej upadku spowodowanego następczym powołaniem się przez kredytobiorcę – konsumenta na niedozwolony charakter niektórych jej zapisów, względnie ustalenie, że te zapisy nie są dla niego wiążące.

Dla rozstrzygnięcia o żądaniach stron w pierwszej kolejności rozważyć zatem należało, jaki jest charakter umowy podpisanej przez powodów i poprzednika prawnego pozwanego i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony.

Zasadnicze postanowienia umowy w ocenie Sądu spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia) i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu, cel, na jaki został udzielony, zasady i termin jego spłaty (ratalnie), wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej stopy referencyjnej) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy.

Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej przez przeliczenie wysokości sumy kredytowej wypłaconej w walucie polskiej na walutę obcą, ustalenie rat spłaty w walucie obcej i następnie przeliczanie wartości konkretnych spłat dokonywanych w walucie polskiej na walutę obcą i odpowiednie do tego określanie wysokości pozostałego do spłaty zadłużenia w tej właśnie walucie (CHF).

Art. 358¹ § 2 k.c. przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W orzecznictwie sądowym zgodnie przyjmuje się przy tym, że w omawianym przepisie chodzi o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca (por. wyroki SN w sprawie I CSK 4/07, I CSK 139/17, uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 339/06).

Zważywszy, że wniosek kredytowy dotyczył kredytu w walucie polskiej, zaś postanowienia umowy i regulaminu (stanowiącego jej integralną część) wyraźnie wskazują, że Bank udziela kredytu w złotych polskich, a jego spłata następuje przez pobieranie należnych rat z rachunku prowadzonego również w tej walucie, nie ulega wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie, która była jednocześnie walutą zobowiązania, jak i jego wykonania.

Umowa stron zawiera zatem elementy przedmiotowo istotne, które mieszczą się w konstrukcji umowy kredytu bankowego, i stanowi jej w pełni dopuszczalny oraz akceptowany przez ustawodawcę wariant, o czym świadczy nadto wyraźne wskazanie tego rodzaju kredytów (indeksowanych i denominowanych) w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3

prawa bankowego oraz wprowadzenie art. 75b prawa bankowego na podstawie nowelizacji tej ustawy, która weszła w życie z dniem 26.08.2011 r.

Taka umowa jest nadto dopuszczalna na podstawie art. 353¹ k.c., zgodnie z którym strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego.

Jej istota polegała na stworzeniu przez Bank możliwości wykorzystania przez powodów określonej kwoty pieniędzy w walucie polskiej z obowiązkiem zwrotu w określonym czasie jej równowartości wyrażonej przez odniesienie do miernika w postaci kursu waluty szwajcarskiej. Nie był zatem to w żadnej mierze kredyt udzielany w walucie obcej, niezależnie od tego, w jaki sposób, z jakich źródeł i w jakiej walucie pozwany pozyskiwał środki na wypłacenie powodom kwoty kredytu, a nadto jak księgował ten kredyt w swoich księgach rachunkowych po jego udzieleniu, skoro przedmiotem zobowiązań obu stron od początku była waluta polska.

Ryzyko zmiany kursu waluty obcej przyjętej jako miernik wartości świadczeń z umowy kredytu z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron takiego zobowiązania – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie, a tym samym obniżając wysokość wierzytelności Banku z tytułu spłaty kapitału kredytu w stosunku do kwoty wypłaconej.

Trudno zatem uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej była sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach) lub zasadami współżycia społecznego, skoro ryzyko takiego ukształtowania stosunku prawnego obciąża co do zasady obie strony.

Nie ma również przeszkód, by strony w umowie określiły sposób ustalania kursu dla uniknięcia wątpliwości na tym tle w toku wykonywania umowy. Zamieszczenie postanowień w tym zakresie samo w sobie nie narusza przepisów prawa, zasad współżycia społecznego, ani nie jest sprzeczne z naturą zobowiązania kredytowego.

Ustalony w umowie z konsumentem sposób ustalania kursu waluty indeksacyjnej przyjmowanego do rozliczeń umowy może natomiast być przedmiotem oceny, czy nie stanowi postanowienia niedozwolonego.

Zgodnie bowiem z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem „wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść”, przy czym uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona wymagałoby wykazania, że „konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego”, a „konkretny zapis był z nim negocjowany” (por. wyrok SA w Warszawie z 14.06.2013 r. w sprawie VI ACa 1649/12 - wyrok SA Warszawa z dnia 14-06-2013 r., z 15.05.2012 r. w sprawie VI ACa 1276/11, wyrok SA w Poznaniu z 6.04.2011 r. w sprawie I ACa 232/11).

W związku ze stanowiskiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE), zajęтым w wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18 na tle wykładni dyrektywy 93/13/EWG, i podtrzymanym tam poglądem dotyczącym natury klauzul wymiany (indeksacyjnych), które wprowadzając do umów kredytowych ryzyko kursowe, określają faktycznie główny przedmiot umowy (pkt 44 powołanego wyroku), postanowienia w tym zakresie podlegają kontroli w celu

stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385¹ § 1 zd. drugie k.c.).

W przypadku uznania ich za niedozwolone konieczne staje się również rozważenie skutków tego stanu rzeczy.

Powodowie zawierali umowę jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c., czego pozwany nie kwestionował.

Postanowienia wskazywane przez powodów jako niedozwolone były zawarte w umowie zasadniczej i OWKM w zakresie przewidującym, że kredyt jest denominowany (waloryzowany) w walucie CHF (§ 2 ust. 1). Pozostałe postanowienia zawarte w umowie i stanowiącym jej integralną część regulaminie przewidywały, że wysokość zobowiązania stron będzie wielokrotnie przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej. Kwota kredytu wypłaconego w PLN miała zostać przeliczona na CHF według kursu kupna tej waluty opublikowanej w bliżej nieokreślonej tabeli obowiązującej w Banku. Następnie raty potrącane w PLN miały być przeliczane na CHF według kursu sprzedaży publikowanego w tak samo niezdefiniowanej tabeli.

Bezspornie mechanizm (konkretny sposób) ustalania kursu nie został opisany w żaden sposób ani w umowie, ani w regulaminie. W żaden bowiem sposób nie zdefiniowano, jak powstaje tabela zawierająca te kursy i jak są one wyznaczone. Oznacza to, że Bank miał swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej.

Ostatecznie, w świetle dowodów przedstawionych przez strony nie ulega wątpliwości, że umowa została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez Bank. Powodowie z pewnością mogli wybrać rodzaj kredytu, który najbardziej im odpowiadał, uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie uzgadniano z nimi wszystkich pozostałych postanowień, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż przyjmowany przez pozwanego. Oznacza to, że te pozostałe postanowienia, podobnie jak postanowienia regulaminu (stanowiącego wszak integralną część umowy), nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385¹ § 1 i 3 k.c.

W tym zakresie zbędne było przeprowadzenie dowodu z zeznań świadków wnioskowanych przez Bank w odpowiedzi na pozew. Nie uczestniczyli bowiem przy zawieraniu umowy między stronami, zatem nie mieli wiedzy o rodzaju i zakresie przekazywanych im informacji. Nie mogliby przy tym wiarygodnie potwierdzić, że powodów poinformowano, że mogą negocjować każde postanowienie umowy i regulaminu, a co najwyżej wyjaśnić, że w Banku w tym zakresie opracowano pewne procedury i powinny być one zastosowane. Nie negując faktu opracowania takich procedur, informacja o ich istnieniu nie oznacza automatycznie, że zostały zastosowane względem powodów. Pozwany nie przedstawił natomiast żadnego dowodu na to, że na którymkolwiek etapie zawierania umowy powodów informowano o sposobie ustalania kursu waluty indeksacyjnej przez Bank na potrzeby rozliczania umowy i możliwościach negocjacji w tym zakresie. Nawet zatem, gdyby świadkowie wskazali, że taka powinność informacyjna i możliwość negocjacji istniała, nie znaczyłoby to, że zostały one przedstawione powodom. Również z zeznań powodów nie sposób wysnuć takiego wniosku, zwłaszcza, że nie pamiętali szczegółów zawierania umowy, a generalnie nie zapoznawali się z treścią podpisywanych w związku z nią dokumentów. Okoliczność, że zaniechali tego i nie wyrażali żadnych wątpliwości lub nie formułowali żadnych pytań dotyczących umowy, nie oznacza jednak, że doszło do indywidualnego uzgodnienia jej wszystkich postanowień. Dla wykazania takiego faktu – jak wspomniano wcześniej – konieczne byłoby bowiem udowodnienie nie tyle, że mieli możliwość formułowania pytań i negocjacji, lecz że była im ona realnie przedstawiona w odniesieniu do poszczególnych postanowień i świadomie z niej zrezygnowali.

W konsekwencji, w ocenie Sądu nie ma podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, wyznaczającego wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie.

Ponieważ powodowie wskazywali, że te postanowienia są niedozwolone, należało rozważyć, czy – skoro dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron

zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

Kwestionowane postanowienia przewidują indeksację kredytu kursem waluty obcej i odwołują się do tabeli, co do której wskazano jedynie, że chodzi o tabelę obowiązującą w banku, bez wskazania, w jaki konkretnie sposób jest ona ustalana i jak ustalone są umieszczone tam kursy walut. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie zakresu tych postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Trudno uznać, aby tak sformułowane postanowienia były wystarczające jednoznaczne.

Ponownie podkreślić należy, że kwestionowane postanowienia wskazywały na dwa rodzaje kursów – kurs kupna do ustalenia wysokości kredytu w tej walucie po jego wypłacie w walucie polskiej oraz kurs sprzedaży do ustalenia wysokości kolejnych rat spłaty w PLN i spłaty całego zadłużenia w przypadku wypowiedzenia.

Ponieważ sposób ustalania tych kursów nie został określony w umowie, oznacza to, że mogły być one wyznaczone jednostronnie przez Bank. Nie zmienia tego okoliczność, że w swoim funkcjonowaniu podlega nadzorowi regulatora rynku, a nadto musi uwzględniać otoczenie rynkowe. Czynniki te nie pozbawiały go bowiem uprawnienia do jednostronnego kształtowania kursów i znacznej swobody w tym zakresie, a tym samym wpływania na wysokość zobowiązań kredytowych obu stron.

Na tle tak ukształtowanych postanowień dotyczących kursu waluty, która ma być miernikiem waloryzacji (przeliczenia) zobowiązań wynikających z umowy umów kredytu bankowego utrwalony jest pogląd, że mają one charakter niedozwolony, gdyż są „nietransparentne, pozostawiają pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron” (por. np. uzasadnienie wyroku SN w sprawie V CSK 382/18 i przywołane tam orzecznictwo). Wysokość kredytu w walucie obcej, na którą ma być przeliczony po wypłacie w walucie polskiej, a następnie wysokość, w jakiej spłaty w walucie polskiej będą zaliczane na spłatę kredytu wyrażonego w walucie obcej, zależy bowiem wyłącznie od jednej ze stron umowy.

Oznacza to, że po zawarciu umowy kredytobiorcy (powodowie) mieli ograniczoną możliwość przewidzenia wysokości zadłużenia w CHF po wypłacie kredytu w PLN, skoro kursy wymiany określić miał Bank. Co więcej, uprawnienie do określania kursów wymiany dawało Bankowi możliwość wpływania na wysokość zobowiązania do spłaty w PLN w całym okresie wykonywania umowy. W sposób niemal dowolny i niezależny od kredytobiorców mógł zatem kształtować wysokość zobowiązania w walucie, w jakiej spłacali kredyt. Tym samym uzyskał też narzędzie do potencjalnego zminimalizowania niekorzystnych dla siebie skutków zmiany kursów na rynku międzybankowym lub zmian w zakresie oprocentowania (obniżka stopy referencyjnej), gdyż teoretycznie mógł je rekompensować podwyższeniem kursu sprzedaży przyjętego do rozliczenia spłat kredytu.

W ocenie Sądu przyznanie sobie przez pozwanego we wskazanych postanowieniach jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy sprawia, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy (art. 385² k.p.c. – por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17). Takie rozwiązania dawały bowiem Bankowi, czyli tylko jednej ze stron stosunku prawnego, możliwość przerzucenia na powodów całego ryzyka wynikającego ze zmiany kursów waluty indeksacyjnej i pozostawiały mu całkowitą swobodę w zakresie ustalania wysokości ich zadłużenia przez dowolną i pozbawioną jakichkolwiek czytelnych i obiektywnych kryteriów możliwość ustalania kursu przyjmowanego do rozliczenia spłaty kredytu.

Nie ma znaczenia, czy z możliwości tej Bank korzystał, ani to, czy w toku wykonywania umowy zmienił swoje zasady na bardziej transparentne. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy bowiem taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem (por. uchwała SN z 20.06.2018 r. w sprawie III CZP 29/17). Skoro zatem dla oceny abuzywności zapisów

umowy istotny jest stan z daty jej zawarcia, to bez znaczenia dla tej oceny pozostaje, w jaki sposób pozwany wykonywał lub wykonuje umowę, w szczególności to, w jaki sposób ustalał, czy też ustala swoje kursy i czy odpowiadały one kursom rynkowym. Tym samym zbędne było prowadzenie postępowania dowodowego zmierzającego do poczynienia takich ustaleń, a wnioski pozwanego w tym zakresie pominięto. Co więcej, skoro oceny abuzywności dokonuje się na datę zawarcia umowy, bez znaczenia dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy pozostawały późniejsze zmiany tej umowy, wprowadzane na podstawie aneksów lub zmian regulaminu, precyzujących na przyszłość sposób ustalania kursu waluty indeksacyjnej. Miałyby one znaczenie, gdyby zostały zawarte w celu jednoznacznego wyeliminowania postanowień niedozwolonych, o których abuzywności kredytobiorca został poinformowany lub miał tego świadomość, a nadto godził się na ich zastosowanie do przeszłych rozliczeń, w ramach zmiany umowy decydując się na ich wyeliminowanie wyłącznie na przyszłość.

Odnosząc się do podpisanego przez strony aneksu z 2 kwietnia 2015 r. dostrzec trzeba, że dotyczył wyłącznie umożliwienia spłaty kredytu w walucie indeksacyjnej i nadal nie definiował sposobu ustalania kursu w przypadku spłaty w walucie polskiej. Nie eliminował zatem skutków związanych ze stosowaniem niedozwolonych postanowień w przeszłości, a jedynie dawał powodom na przyszłość możliwość uniknięcia ich stosowania przez dokonywanie spłat w walucie szwajcarskiej z pominięciem przeliczeń Banku. Było to jednak nadal rozwiązanie połowiczne, gdyż umożliwienie spłaty w walucie obcej dotyczyło wyłącznie spłaty kapitału kredytu i odsetek, zaś opłaty i prowizje nadal miały być pobierane w walucie polskiej, a zatem z możliwością stosowania do ich przeliczeń kursów jednostronnie wyznaczanych przez Bank.

Podsumowując tę część rozważań, w ocenie Sądu wskazane wyżej postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, które mogły być swobodnie ustalone przez jedną ze stron umowy (Bank) nie zostały uzgodnione indywidualnie z powodami i kształtowały ich zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c. i nie wiążą powodów.

Wyeliminowanie wskazanych zapisów i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodom powinna zostać przeliczona na walutę szwajcarską, a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma przy tym możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty.

Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy 93/13/EWG dokonaną przez TSUE w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie C-260/18:

- a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje,
- b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku TSUE),
- c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por. w szczególności pkt 57-62 wyroku TSUE),
- d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku TSUE),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku TSUE).

Wyraźnie wskazać przy tym trzeba, że ani prawo unijne, ani prawo polskie nie wymaga, aby w związku z zastrzeżeniem klauzuli abuzywnej konsument bezwzględnie uzyskał możliwość powołania się na nieważność całej umowy (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie C-453/10, Jana Pereničova i Vladislav Perenič przeciwko SOS financ spol. sr.o., (...) -144, pkt 33).

Przenosząc powyższe uwagi na stan faktyczny niniejszej sprawy należy wskazać, że brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski (NBP) lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się kursem średnim NBP w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN, a CHF był tylko walutą indeksacyjną). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie z dniem 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie (przy wysoce wątpliwym założeniu, że skutki te nie są związane z istotą umowy stron – por. art. XLIX przepisów wprowadzających kodeks cywilny), to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w CHF po wypłacie kredytu.

W ocenie Sądu brak określenia kursów wymiany i możliwości uzupełnienia umowy w tym zakresie skutkuje koniecznością wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, który - określony przy pomocy niedozwolonych postanowień dotyczących kursu wymiany - jawi się w całości jako sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszający interesy kredytobiorcy - konsumenta.

W konsekwencji, uznanie za niedozwolone klauzul wskazywanych przez powodów skutkuje również uznaniem za niedozwolony całego mechanizmu indeksacji, którego wyrazem są w szczególności postanowienia §2 ust. 2, §4 ust. 1a, §9 ust. 2 zd. 2, 3 i 4, § 9 ust. 6 zd. 2, 3 i 4, §12 ust. 2 umowy kredytu na cele mieszkaniowe (...) nr (...) z dnia 20 maja 2008r.

Po wyeliminowaniu wskazanych postanowień umowa stron nadal jednak może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu. Głównym przedmiotem umowy kredytu jest bowiem zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (art. 69 pr. bank.).

W przypadku umowy stron, po wyeliminowaniu z niej postanowień niedozwolonych, nadal znana jest kwota i waluta kredytu, cel kredytu, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i w żaden sposób nie narusza zasad współżycia społecznego. W ten sposób jednocześnie osiągnięty zostaje cel przepisów art. 385¹ k.c. i dyrektywy 93/13/EWG, wyłożony przez TSUE i zakładający wyeliminowanie z umowy wyłącznie postanowień niedozwolonych z zachowaniem umowy, o ile nie zmienia to jej głównego charakteru w rozumieniu przepisów krajowych (czyli de facto art. 69 pr. bank.).

Nie jest przy tym uzasadnione przyjęcie poglądu wyrażonego w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego w sprawie V CSK 382/18, że wyeliminowanie ryzyka kursowego (będące skutkiem eliminacji niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji) i przekształcenia kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej w zwykły (tzn. nieindeksowany) kredyt złotowy, oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR) jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp, czy wariant umowy kredytu, co z kolei oznacza, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością). Po pierwsze, powtórzyć trzeba, że uznanie postanowień umowy za niedozwolone, co do zasady ma prowadzić jedynie do ich usunięcia z umowy, a jej nieważność (bezskuteczność) powstaje tylko wówczas, gdy nie ma możliwości jej utrzymania. Po drugie, jak zresztą wskazano w uzasadnieniu przywołanego wyroku SN, przy ustalaniu treści umowy po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nie powinno sięgać się do domniemanej woli (zamiaru) stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.). Ocena, czy umowa o taki kredyt może być utrzymana, wymaga zatem ustalenia, czy jej elementy konstrukcyjne po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych nadal mieszczą się w jej zasadniczym typie, pozwalającym na przyjęcie, że może być wykonywana jako umowa o kredyt bankowy. Jak natomiast już wskazano, eliminacja postanowień dotyczących kursów wymiany, nie zmienia zasadniczego charakteru umowy, której istotą – zgodną z art. 69 pr. bank. - jest umożliwienie powodowi skorzystanie z kredytu udzielonego przez pozwanego, z obowiązkiem spłaty w określonym czasie, przy ustalonym oprocentowaniu. Ponownie zaznaczyć trzeba, że podstawowym celem przepisów art. 385¹ i nast. k.c. oraz dyrektywy 93/13/EWG jest wyłącznie niestosowanie postanowień niedozwolonych, a umowa powinna nadal obowiązywać bez jakichkolwiek innych zmian, o ile jest to prawnie możliwe (por. uzasadnienie wyroku SN z 14.07.2017 r., II CSK 803/16 i powołane tam orzecznictwo, w tym wyrok TSUE sprawie C-453/10 - pkt 33 oraz przywoływany wyżej wyrok TSUE w sprawie C-260/18). Skoro umowa stron po takim zabiegu nadal spełnia wszelkie niezbędne cechy umowy kredytu, nie sposób uznać, aby była sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Bez znaczenia jest przy tym, że oprocentowanie kredytu wyznaczone jest przy pomocy wskaźnika odnoszącego się do kursu waluty innej niż waluta kredytu. Strony mogą bowiem zastosować dowolny wskaźnik, byle jego istota nie sprzeciwiała się naturze umowy kredytowej, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Żaden przepis ustawy nie sprzeciwia się zastosowaniu wskaźnika LIBOR do ustalenia jednego z elementów stopy oprocentowania kredytu; nie sposób też w ocenie Sądu uznać, aby jego stosowanie było sprzeczne z naturą umowy kredytu bankowego lub jakimikolwiek zasadami współżycia społecznego. Bez znaczenia jest również, jakimi przesłankami kierował się Bank, przyjmując w swoim wzorze taki właśnie wskaźnik oraz to, że bez mechanizmu indeksacji do waluty obcej nie zawarłby umowy o takiej treści, gdyż – jak wskazywano wcześniej – nie są to okoliczności istotne dla ustalenia sankcji związanych z abuzywnością innych postanowień umowy. Dla stosowania przepisów art. 385¹ k.c. zbędne jest nadto rozważanie sytuacji gospodarczej, w której potencjalnie może znaleźć się Bank, który stosował postanowienia niedozwolone, wskutek ich wyeliminowania z umowy. Istota tej regulacji polega bowiem na tym, że stanowi on sankcję dla podmiotu, który stosował postanowienia niedozwolone. Jeżeli zatem Bank takie postanowienia opracował w swoim wzorcu umownym i je stosował, nie ma podstaw do wyłączenia stosowania sankcji z art. 385¹ k.c. tylko dlatego, że może go to narazić na trudności gospodarczej lub innej natury.

Podsumowując powyższe, należy przyjąć, że umowa stron jest ważna i skuteczna, natomiast bezskuteczne i niewiążące powodów są postanowienia dotyczące indeksacji do waluty szwajcarskiej.

Z tych przyczyn oddaleniu jako bezzasadne podlegało żądanie ustalenia nieważności umowy z przyczyny zawarcia w niej niedozwolonych postanowień dotyczących indeksacji do waluty obcej.

Mając na uwadze wszystkie powyższe rozważania Sąd w pkt II wyroku uwzględnił żądanie ewentualne powodów i ustalił bezskuteczność wymienionych tam postanowień.

Z wyłożonych wyżej przyczyn uwzględnieniu podlegało również żądanie zapłaty sformułowane jako ewentualne, albowiem uznanie abuzywności zakwestionowanych postanowień umownych było dla powodów podstawą prawną i faktyczną tego roszczenia.

Nie doszło przy tym do przedawnienia. Wobec treści uchwały (7 sędziów) Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21) należy przyjąć, że bieg terminu przedawnienia roszczeń restytucyjnych konsumenta nie może się rozpocząć zanim dowiedział się on lub, rozsądnie rzecz ujmując, powinien dowiedzieć się o niedozwolonym charakterze postanowienia. Należy bowiem uznać, że dopiero wówczas mógł wezwać przedsiębiorcę do zwrotu świadczenia (por. art. 455 k.c.), tj. podjąć czynność, o której mowa w art. 120 § 1 k.c. Powyższe zapatrywanie może być z powodzeniem i odpowiednio odniesione do należności płynących z ustalenia bezskuteczności postanowień umowy (wobec tożsamych realnie skutków w postaci częściowej nienależności świadczeń, płynącej z tejże bezskuteczności oraz tożsamych przesłanek w postaci abuzywności klauzul kursowych). Skoro zatem po raz pierwszy powodowie stosowną wiedzę powzięli w okresie dalece późniejszym niż rozpoczęcie spłaty w CHF, wzmiankowany zarzut musiał być uznany za chybiony.

Kwota nadpłaty wynikającej z wyeliminowania z umowy klauzul abuzywnych była zatem świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 k.c. (gdyż świadczonym na podstawie niedozwolonych postanowień umowy) i podlegała zwrotowi na podstawie art. 405 k.c. Powołane przepisy przewidują obowiązek zwrotu korzyści uzyskanych kosztem innej osoby. Wyjaśnić także należy, że stwierdzenie, iż świadczenie spełnione przez kredytobiorcę na podstawie postanowienia abuzywnego jest świadczeniem nienależnym, oznacza, że podlega ono zwrotowi. Spełnienie świadczenia wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powodów, a uzyskanie tego świadczenia przez pozwanego przesłankę jego wzbogacenia (wyrok S.A. w Gdańsku z 18 grudnia 2020 r. V ACa 447/20, wyrok Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, publ.).

Jeśli chodzi o żądanie zapłaty sformułowane jako ewentualne, wyliczenia powodów w tym zakresie, zostały w części dotyczącej kwoty żądanej przez powodów w PLN zweryfikowane przez biegłego sądowego z zakresu finansów i rachunkowości, który po analizie dokumentacji bankowej wskazał, że nadpłata za dochodzony pozwem okres wyniosła 57.965,73 (opinia biegłego, k. 329-390). Kwota uiszczona przez powodów we frankach szwajcarskich za okres od 5 maja 2015r. do 8 maja 2017r. wyniosła 12.068,14 CHF i nie była sporna. Skutkiem uznania klauzul indeksacyjnych do waluty obcej za niedozwolone a w konsekwencji eliminacji z umowy kredytu mechanizmu przeliczenia do waluty CHF, odpadła postawa do pobierania przez pozwanego jakichkolwiek świadczeń w walucie CHF. Nienależne świadczenie zasądzono więc na podstawie art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w punkcie III wyroku – w wysokości dochodzonej pozwem-z odsetkami ustawowymi za opóźnienie (art. 481 § 1 i 2 k.c.) od dnia wyrokowania. Podstawą dla rozstrzygnięcia w tym zakresie jest argumentacja tożsama, z tą która odnosi się do początku biegu przedawnienia, a została zawarta w uzasadnieniu uchwały SN z 7 maja III CZP 6/21), w którym to wyrażono zapatrywanie, iż w przypadku roszczeń restytucyjnych, termin przedawnienia rozpoczyna swój bieg w momencie powzięcia wiedzy (albo przy wykazaniu oczekiwanego rozsądku z chwilą powinności powzięcia takiej wiedzy czy świadomości) o niedozwolonych postanowieniach umownych. Wskazać należy, że to do powodów należała ostateczna i wiążąca Sąd decyzja co do dochodzonych roszczeń w tym czy powodowie ostatecznie podtrzymają zarówno roszczenie ustalenie nieistnienia stosunku prawnego umowy kredytu, jak i roszczenia pieniężne zawarte w pozwie. Swoboda ta jest pozostawiona konsumentowi do dnia wyrokowania. Wobec powyższego nie sposób uznać, że Bank pozostawał w opóźnieniu w zapłacie, jeżeli to ostateczne żądanie powodów rzutuje na kształt wyroku. Dopiero w chwili ogłoszenia wyroku pozwany Bank uzyskał wiedzę jak ostatecznie kształtują się roszczenia powodów i jednocześnie rozpoczął swój bieg termin naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie.

Wobec uznania, że umowa nie powinna podlegać unieważnieniu bezprzedmiotowe staje się odnoszenie się do podniesionych tylko na wypadek unieważnienia umowy zarzutów potrącenia i zatrzymania. Ostrożnie jednak należy zasygnalizować, że zarzuty te nie wpłynęłyby negatywnie na zasądzenie pełnych roszczeń powoda wywodzonych z nieważności umowy, ponieważ wierzytelność banku o zwrot kapitału nie może być uznana za wymagalną przed

sądowym unieważnieniem umowy, zaś zarzut zatrzymania nie dotyczy w tym przypadku świadczenia wzajemnego (powód dochodzi zwrotu nienależnego świadczenia, a nie wypłaty kredytu).

Mając na uwadze okoliczność, że zmodyfikowane żądanie pozwu było nominalnie niższe niż pierwotnie dochodzone (w pozwie wskazano kwotę żądania ewentualnego zapłaty na 121.427,00 zł, zaś po modyfikacji – sumę kwot 57.965,73 zł i 12.068,14 CHF (po przeliczeniu według średniego kursu NBP na dzień sporządzenia pisma zmieniającego powództwo, tj. 4,8239 zł stanowiącej równowartość kwoty 58.215,50 zł), tj. 116.181,23 zł), Sąd uznał, że doszło do cofnięcia pozwu bez zrzeczenia się roszczenia ponad kwotę pierwotnie żadaną z domniemaną zgodą pozwanego na cofnięcie pozwu, gdyż pozwany nie odniósł się do tej kwestii w piśmie procesowym, w którym ustosunkował się do zmiany powództwo (k. 436). Z tego względu w pkt IV wyroku na podstawie art. 355 k.p.c. Sąd umorzył postępowanie w pozostałym zakresie w części dotyczącej pieniężnego żądania ewentualnego.

W pkt V wyroku Sąd zawarł rozstrzygnięcie w przedmiocie uiszczonej przez powodów zaliczki. Wskazać w tym miejscu należy, iż stosownie do treści art. 84 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych sąd z urzędu zwraca stronie wszelkie należności z tytułu wydatków, stanowiące różnicę między kosztami pobranymi od strony, a kosztami należnymi. Wobec faktu, iż z uiszczonej przez powodów zaliczki w wysokości 3500 zł na poczet wynagrodzenia biegłego wykorzystana została kwota 2.918,49 zł, na podstawie cytowanego art. 84 ust. 1 ustawy, należało im zwrócić niewykorzystaną kwotę 581,51 zł.

Roszczenie ewentualne powodów podlegało oddaleniu jedynie w niewielkiej części, w tym w części odsetkowej. Z uwagi na powyższe Sąd przy rozliczaniu kosztów procesu zastosował zasadę wyrażoną w art. 100 zd. 2 k.p.c., zgodnie z którą Sąd może jednak włożyć na jedną ze stron obowiązek zwrotu wszystkich kosztów, jeżeli jej przeciwnik uległ tylko co do nieznacznej części swego żądania albo gdy określenie należnej mu sumy zależało od wzajemnego obrachunku lub oceny sądu. Na koszty procesu po stronie powodów składają się: opłata od pozwu w wysokości 1000 zł, opłata za pełnomocnictwo 34 zł, wynagrodzenie pełnomocnika w stawce wynikającej z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (10.800) i 2.918,49 zł tytułem wynagrodzenia za wydanie opinii przez biegłego. Łącznie powodowie ponieśli koszty w wysokości 14.752,49 zł i taką kwotę na ich rzecz należało zasądzić tytułem zwrotu kosztów procesu z ustawowymi odsetkami za okres od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

sędzia del. Dorota Scott-Sienkiel